

OVERZICHT

der voornaamste waarnemingen op ornithologisch gebied van 1 Mei 1903—30 April 1904.

Kon mijn vorig jaarverslag niet bogen op vermelding van vele belangrijke waarnemingen op vogelkundig terrein, het thans verlopen tijdperk van twaalf maanden is rijk geweest aan interessante feiten waarvan het mij aangenaam is mededeeling te kunnen doen. Van menige voor ons land zeldzame soort werden individuen buitgemaakt, tal van weinig voorkomende abnormaliteiten werden geconstateerd, belangwekkende biologische bijzonderheden opgeteekend, terwijl de trek in het najaar van 1903 zich voornamelijk kenmerkte ten eerste door het buitengewoon groot aantal pestvogels dat Nederland bezocht, en voorts door de sedert jaren ongekende menigte houtsnippen die allerwege werden aangetroffen. Vooral is dit laatste een gelukkig verschijnsel, daar het de vrees voor eene te sterke afneming van deze kostbare wildsoort volkomen te niet doet.

De trek van verschillende kraaisoorten was zoowel bij ons te lande als in Duitschland een ware „Massenzug“, en barmhertigsjes waren in het late najaar mede zeer ruim vertegenwoordigd (in het saksisch Ertzgebergte kwamen deze vogeltjes in November in groote zwermen van duizenden stuks voorbij).

Zullen deze berichten stellig met genoegen worden ontvangen, aan den anderen kant zal het alle ernstige beoefenaren der vogelkunde in Nederland leed doen te vernemen dat een onzer allerbeste ornithologen ons kort geleden heeft verlaten. De heer Dr. Otto Finsch, een van de meest bekende autoriteiten op het gebied der vogelkunde, bereisd als weinigen het zijn, die deze wetenschap gediend heeft zoowel in de woestenijen van Siberië en in het Amerikaansch Rotsgebergte, als in het ongestuurd Polynesië, die sedert verscheidene jaren de bearbeiding der ornithologische verzameling van het Leidsch museum ten taak had, alwaar hij duizenden exemplaren behoorlijk in catalogus bracht, heeft thans dezen post verlaten om een hem meer toelachenden werkkring in zijn Duitsch vaderland te aangaan. Mij persoonlijk, hoewel ik mij verheug in de verbetering welke deze verandering voor Dr. Finsch zijn zal, veroorzaakt zijn afscheid eene gevoelige leegte, en steeds zal ik met genoegen blijven denken aan de aangenamen uren onder levendige gedachtenwisseling in zijne gastvrije woning te Leiden doorgebracht.

Namens de Nederlandsche vogelkundigen roep ik hier ter plaatse den heer Finsch een hartelijk vaarwel toe, namens mijzelf aan hem en zijn gezin een welgemeenden dank voor al datgene wat ik ten huize dezer vriendelijke familie heb mogen genieten. Moge het hem in zijn nieuwen werkkring in ieder opzicht naar wensch gaan!

Ten slotte mijn dank aan allen die mij ook in dit afgevoelen jaar weder met hunne gewaardeerde mededeelingen verheugden.

Colinus monedula (L.) — Kauw. Ik ontving een gedeeltelijk albinistisch ♂ 't welk 8 December door den Heer L. J. M. van Sasse van IJsselt te Breda werd geschoten op eene plaats alwaar het dier reeds den ganschen voorgaanden zomer had vertoefd. Deze vogel vertoont veel wit op bijna alle lichaamsdeelen, maar met de gewone zwarte kleur vermengd, zoodat het dier sterk gevlekt is. Neusvederen, zijden van den kop, kin en keel grijs en wit geschakeerd; voorhoofd en bovenkop staalblauw, gedeeltelijk met wit gezoomd; halszijden en nekvederen grijs; een donkerder

grijze band loopt over de bovenborst. Rug zwart met een enkel wit vlekje. Vleugels normaal, maar de dekvederen en vooral de kleinere, sterk wit gevlekt. Stuit en dekvederen van den overigens normalen staart eveneens wit gevlekt. Borst, buik en zijden van het lichaam vaalgeelwit met enkele grauwwarte plekken als in het gewone kleed. Pooten en snavel zwart. (S.)

Corone corone (L.) — Kraai. Jonkvrouw Q. J. J. van Swinderen had de vriendelijkheid mij een op den huize Rijs in Gaasterland (Fr) den 17^{en} October geschoten kraai aan te bieden, welke vogel in kleur vrij sterk van de type afwijkt. Het is een ♀ in sterk versleten gevederte. De vleugels en de staart zijn vaal grijsbruin met lichter vederanden, de verdere deelen grauwwart met flauwe, in het bruine trekkende zoomen, de stijve vedertjes die de neusgaten bedekken, zijn licht rosbruin. Snavel en pooten eenigzins lichter dan gewoonlijk.

Dergelijke afwijkingen komen bij de kraai wel nu en dan, maar toch zeldzaam voor. Een exemplaar, lichter dan het mijne, werd in September 1898 te Laag-Soeren (Geld.) geschoten, en een jong ♂ welks beschrijving veel aan mijn vogel doet denken, den 22^{en} September 1900 bij Hallein in Oostenrijk. (S.)

Ampelis garrulus L. — Pestvogel. Gelijk ik reeds in mijne inleiding opmerkte, heeft deze vogel zich op den najaarstrek 1903 talrijk in Nederland vertoond. De eerste berichten omtrent zijne verschijning zijn van 20 October, toen o.a. een exemplaar op Texel werd gevangen (Daalder); den 21^{en} wederom een op Texel en een ♂ te Olterterp (Fr.) (v. Harinxma); den 22^{en} nog drie op Texel en den 24^{en} een ♂ te Bergen (N. H.) (E. Blaauw); 3 November een bij Harderwijk (Geld.) (v. d. Werff); 5 en 6 November talrijke op Texel (Daalder); 7 d. a. v. werden twaalf gezien in de duinen bij Wassenaer (Z. H.) waarvan drie werden geschoten (v. Zijlen); omstreeks dienzelfden tijd eenige gevangen te Emmen (Dr.) (Reeser) en een groot aantal waargenomen bij Zwolle (O.) (Mulders); eenige dagen later ♂ en ♀ te Varsseveld (Geld.) (Nieuwenhuisen) en een bij Winterswijk (Geld.) (v. Riemsdijk). De heer F. Lieftinck te Groningen schreef mij dat hem tusschen 20 October en 29 November talrijke in die provincie gevangen pestvogels zijn vertoond, terwijl in Artis volgens bericht van Dr. C. Kerbert op 27 en 30 November enkele exemplaren zijn ontvangen. Half Januari werd nog een voorwerp bij Haaften (Geld.) gevangen (v. d. Bogaert).

Dit voor zooveel Nederland betreft alwaar de voorlopers van den trek ongeveer 20 October zijn aangekomen terwijl die trek zijn hoogtepunt in de eerste week van November schijnt te hebben bereikt.

Blijkens door mij verzamelde berichten verscheen de pestvogel terzelfder tijd ook in andere streken: 8 November werden bij Bucharest vele gezien en drie geschoten; half November werden de vogels opgemerkt in Pommeren en op Rügen, te Calvörde (Brunswijk) in groote menigte, bij Klausenburg (Zevenbergen) in troepen van 30 tot 200 stuks en meer; in het Saksisch Ertzgebergte in massa; einde November in Mähren (Oostenrijk); half December bij Lucern; de geheele maand December groote scharen op de bergen aan het meer van Lugano; in diezelfde maand in Groot-Britannië enz. Bij Esseg in Zuidelijk Hongarije waar de pestvogel nog nooit gezien was, werd in de tweede helft van Januari een gezelschap van een twaalfstal stuks waargenomen.

In Kroatie werden gedurende de maanden Januari en Februari vele pestvogels gezien en verscheidene buitgemaakt, ja zelfs nog zuidelijker, in Bosnië, werden bij Serajevo zeven stuks opgemerkt.

Eene zoo sterke verplaatsing van *A. garrulus* was sedert vele jaren niet gezien en is naar alle waarschijnlijkheid toe te schrijven aan de abnormaal strenge koude die reeds vrij vroeg in het najaar in N. O. Europa heeft geheerscht, terwijl in andere streken de temperatuur zachter dan gewoonlijk bleef. (S.).

Chrysomitris spinus (L.) — Sijsje. Den 10^{en} Mei zag ik van zeer nabij, terwijl ik met een sterken kijker gewapend was, in een uitgestrekte en zeer vogelrijke kweekerij onder Naarden (N. H.) een ♂. Van het broeden der soort aldaar is evenwel niet gebleken. (Swaen).

Cannabina cannabina (L.) — Kneuk. Ik kwam in het bezit van een over het geheele lichaam lichtkaneelkleurig ♂ dat 13 October bij het dorp Ooij (Geld.) is gevangen. (Goddard).

Cannabina linaria (L.) — Barmsijsje. Onder de zeer talrijke exemplaren dezer soort die bij den herfsttrek Nederland bezochten, bevonden zich nu en dan voorwerpen van het langsnavelig en van het Britsche ras, *C. l. holböllii* (Br.) en *C. l. rufescens* (V.). De heer H. A. van Dam te Overschie meldde mij dat van eerstgenoemde hem zes stuks in handen zijn gekomen. Een daarvan, een nog jonge vogel, werd mij door dien heer welwillend afgestaan. Voorts schonk de heer van Dam mij nog ♂ en ♀ van *C. l. rufescens*, beide nog jonge individuen, alsmede een oud ♂ van het gewone ras bij 't welk het rood op den schedel en de borst door oranjegeel is vervangen. Van dergelijke kleurafwijkingen bekwaam de heer van Dam in den vorigen naheft en winter driemaal een stuk in handen. (S.).

31 December ontving ik van Harderwijk twee exemplaren van *C. l. rufescens* (V.) en twee van *C. l. holböllii* (Br.) voor de verzameling levende vogels in Artis. (Kerbert).

Serinus serinus (L.) — Europesche kanarie. In Mei zag ik op de vogelmarkt te Amsterdam twee exemplaren die, naar bewering van den koopman, begin dier maand bij Harderwijk waren gevangen (v. d. Werff).

Indien de opgave van dien handelaar juist is, dan is, in verband met den datum der vangst, daaruit de gevolgtrekking te maken dat de species *mogelijkwijze* bezig is haar broedgebied over Nederland uit te strekken. In een onlangs verschenen uitvoerig overzicht van de uitbreiding van dit broedgebied in den loop der jaren (Orn. Jahrb. 1904 p. 38) wordt ook Holland daartoe gerekend, hetgeen onjuist is; zoover ik althans weet is het broeden nooit alhier geconstateerd. In de naaste toekomst kan hierin evenwel ten gunste van onze fauna verandering komen, en daarom verdient de zaak de voortdurende oplettendheid onzer vogelkundigen (S.).

Emberiza pusilla Pall. — Dwerggors. Een op 30 November te Loosduinen (Z.H.) gevangen ♂ kwam levend in mijn bezit. Kort daarna stierf het en werd toen door mij geschonken aan 's-Rijks Museum te Leiden. (v. Dam).

Alauda arvensis L. — Veldleeuwerik. In Februari kwam op de vogelmarkt te Amsterdam een witachtig grijsgetint exemplaar, het was te Harderwijk (Geld.) gevangen. (Nieuwenhuisen).

Motacilla melanope Pall. — Groote gele kwikstaart. Op het ijs eener sloot werd den 1^{en} Januari te Neerlangbroek (Utr.) een exemplaar waargenomen. Over de gewoonte dezer soort om zich op het ijs te bewegen zie men de aantekening van den heer Mr. H. W. de Graaf in mijn vorig verslag (S.).

Sitta caesia Wolf. — Boomklever. Den 10^{en} Juli zag ik op het landgoed Sterreschans te Nieuwersluis (Utr.) in een

groep eikenboomen twee jongen en twee ouden; geruimen tijd kon ik deze dieren, die zeer weinig schuw zijn, door mijn kijker op korten afstand gadeslaan. Den 28^{en} Juni hoorde ik een boomklever in het Vondelpark te Amsterdam. (Swaen).

Parus major L. — Koolmees. Omstreeks Februari zag ik op de Amsterdamsche vogelmarkt een wit voorwerp met licht oranjegele borst. De staart vertoonde eenige blauwgrijze lengtestrepen. (Nieuwenhuisen).

Sylvia atricapilla L. — Zwartkop. 19 December zag ik in een tuin hier ter stede (Groningen) een ♂. Dit is dus in de laatste jaren reeds de derde maal dat de Zwartkop midden in den winter in Nederland werd waargenomen. (Lieftinck).

De beide overig waarnemingen door den heer Lieftinck bedoeld, zijn waarschijnlijk die van Januari 1887 en 15 Januari 1901 (S.).

Turdus pilaris L. — Kramsvogel. Den 13^{en} Juni vond ik in het bosch, toebehoorende aan Baron du Tour van Bellinchave te Kuikhorne (Fr.), een nest van deze soort met éénei. Dit nest zat in een takgaffel van een jonge olm, ongeveer 3 M. boven den grond; in samenstelling en vorm toonde het veel overeenkomst met dat van een merel.

Op 19 Mei d. t. v. had ik reeds een kramsvogelnest met vier eieren gevonden in het mastbosch onder Ginneken (N.Br.). In beide gevallen zag ik den vogel bij het nest; die te Ginneken, waar de eieren reeds een of twee dagen waren bebroed, volgde de gewone tactiek van zich gekwetst te houden, terwijl te Kuikhorne de vogel, hoewel er eerst slechts één ei aanwezig was, het nest niet verliet alvorens ik mijne hand er naar uitstak. Het dier liet toen een heesch geluid hooren.

De boerenknaap die mij vergezelde en natuurlijk den Kramsvogel niet kende, riep toen de vogel wegvloog: de schiere (grauwe) lijster, en vertelde, toen ik hem het ei liet zien: „Zulk een nest hebben wij dit jaar ook hier in het bosch gevonden, een grauwe lijster met eieren als de zwarte.” Het is dus zeer goed mogelijk dat er nog een of meer Kramsvogelparen onder Kuikhorne hebben gebroed. (De Vries).

De heer de Vries heeft de welwillendheid gehad mij twee der door hem te Ginneken gevonden eieren af te staan, waarvoor ik ZEd. hier nogmaals dank zeg. Deze eieren zijn van *Merula*-eieren niet te onderscheiden; er is trouwens geen enkel kenmerk ter onderscheiding van de eieren van Merel en Kramsvogel steekhoudend bevonden. Toch lijkt het geen twijfel of de determineering is op beide vindplaatsen, Kuikhorne en Ginneken, juist geweest daar de heer de Vries in beide gevallen den vogel van zeer nabij zag en vergissing daardoor is uitgesloten. De bemerking van den boerenknaap: een grauwe lijster op mereleieren, bewijst de zaak nader en zeer treffend.

De waarnemingen van den heer de Vries zijn belangrijk omdat thans bij de weinige bekende broedplaatsen van den Kramsvogel in Nederland, de provinciën Friesland en Noord-Brabant kunnen worden gevoegd (S.).

Muscicapa atricapilla L. — Zwartgrauwe Vliegenvanger. In het begin van Juni heeft een paar dezer vogels in mijn tuin te Denekamp (O.) gebroed. (Bernink).

Hirundo rustica L. — Boerenzwaluw. Tot op vier November zag ik geregeld boerenzwaluwen op een plaats waar ik ze den geheelen zomer had waargenomen. Daarna zag ik ze eenige dagen niet, wat misschien komt doordat ik dien tijd wel geregeld elken dag, doch niet zoo dikwijls per dag,

langs genoemde plek kwam, tot ik op eens den 12^{en} en 13^{en} November weer een exemplaar zag vliegen op verschillende uren. Daarna viel het koude en ruwe weder in en met die verandering verdween de laatste zwaluw. Genoemde plaats is een hoekje van het Vondelpark nabij den grooten vijver met de aangrenzende, gedeeltelijk uit villa's bestaande Van Eeghenstraat. Gewoonlijk bestond het troepje uit vijf stuks, twee ouden en drie jongen, de laatste volkomen bedreven in het vliegen.

Ik vind dit geval zeer merkwaardig. Wel was het plekje waar de vogels zich ophielden bijzonder gunstig gelegen, maar er zijn in ons land tal van zulke beschutte plaatsjes en toch waren overal elders waar ik in dien tijd geweest ben, de zwaluwen reeds lang verdwenen. Den 24^{en} October 1841 en den 1^{en} November 1843 werden volgens aantekening van mijn grootvader Mr. E. S. Swaen, een zeer nauwkeurig waarnemer, door hem te Beek bij Nijmegen boerenzwaluwen waargenomen. (Swaen).

13 November werden nog drie doortrekkende exemplaren waargenomen op het Oostfriesche eiland Juist. (S.)

Dendrocopus minor (L.) — Kleine bonte Specht. In Juli werd door mij te Beetsterzwaag (Fr.) een oud exemplaar met drie jongen waargenomen (Vrijburg). 's Rijks Museum van Natuurlijke Historie kwam in 't bezit van een jong ♂ 't welk 21 October in een tuin bij Leiden was geschoten (Verster van Wulverhorst). Ik ontving ter praepareering een ♂ dat tegen het eind van Januari nabij Leiden was gevangen (Kohlbeck).

9 Maart trof ik een mannelijk exemplaar aan in mijn tuin, 't welk tegen een dooden tak hoog in een ouden eikenboom luidruchtig snorde. Een tweede exemplaar, een ♀, werd 12 Maart door mij alhier (Neerlangbroek) gezien en gehoord en op 16 Maart een derde. Ik weet zeer stellig dat dit drie verschillende vogels zijn geweest. Ik heb daarbij waargenomen dat *D. minor* vele minuten achtereën op hetzelfde plekje aan een tak blijft hangen en snel achtereën zijn snorrend geluid doet weerklinken. De soort houdt zich, hier althans, bij voorkeur op in de toppen der eiken waar veel doode takken zijn. Op 19, 22 en 28 Maart, 12, 22 en 23 April werd telkens één exemplaar door mij alhier snorrende vernomen (S.)

Dag aan dag komt tegenwoordig (half Maart) een kleine specht snorren in de boomen achter mijn huis te Bloemendaal (N. H.), zoodat ik hem uitstekend van uit mijn kamer kan waarnemen. 's Morgens ten half zes ure is deze vogel reeds aanwezig (Thijssse).

16 Maart zag ik 's morgens in het Vondelpark te Amsterdam een exemplaar dat druk hamerde en lachte. Het lachen klonk hooger dan dat van *D. major* (? S.) Reeds eenige jaren geleden zag ik eens een voorwerp in den Haarlemmerhout (Delsman).

Upupa epops L. — Hop. 27 Augustus werd door mij op het landgoed Hilverbeek ('s Graveland, N. H.) een exemplaar waargenomen, voor zoover ik mij herinneren kan het eerste dat ik hier ooit gezien heb. Enkele jaren geleden vertoonde zich een voorwerp op de buitenplaats Gooilust alhier (Six).

Syrnium aluco (L.) — Boschuil. „In uwe mededeelingen „in het Tijdschrift der Ned. Dierkundige Vereeniging zag ik „met genoegen dat gebroken was met de meening dat „*S. aluco* niet in Zuid-Holland zou voorkomen. Ik heb die „soort hier reeds bijna een halve eeuw gekend, dikwijls „levende exemplaren gehouden, menige geschoten en in „zeer verschillende leeftijden gezien. De soort broedt hier „(Rhoon) zonder twijfel in holle wilgen en iepenboomen.

„Ofschoon niet zoo talrijk meer als vroeger, komt zij toch „geregeld hier voor.” (Schepman).

Bij dezen van 9 Juni gedagteekenden tot mij gerichten brief was als bewijsstuk een exemplaar van den boschuil gevoegd dat tot mijn leedwezen niet is kunnen worden gepraepareerd.

Uit een bericht van den heer Swaen blijkt verder dat hij in het bezit is van een ♂ en een ♀ welke door hem voor ongeveer 13 jaren geleden zijn ontvangen. Deze vogels werden in het najaar geschoten nabij Leiduin tusschen Haarlem en Heemstede. In verband hiermede verdient het opmerking dat in de collectie van Wickevoort Crommelin geen enkel exemplaar van *S. aluco* uit de omstreken van Haarlem aanwezig is, en Crommelin, blijkens mondelinge mededeeling aan mij gedaan, geen bewijzen had voor het voorkomen dezer soort in de beschrijke streken tusschen Haarlem en Leiden, zoodat het hem zelfs verwonderde toen ik hem een exemplaar vertoonde in mijne collectie 't welk den 27 Juni 1891 te Lisse was geschoten. Ware de uil in quaestie in de boschachtige duinstreek waarvan sprake is, eenigzins geregeld voorgekomen, dan ware dit zonder eenigen twijfel den heer Crommelin bekend geweest. De tijd waarop de bovenbedoelde vogels van den heer Swaen zijn verzameld, valt ongeveer samen met Crommelin's overlijden (najaar 1891).

Uit de in latere jaren verzamelde gegevens, thans door den heer Schepman belangrijk aangevuld, blijkt dat in de polderstreken van Zuid-Holland *S. aluco* steeds een gewone broedvogel is geweest (S.)

Pandion haliaetus (L.) — Vischarend. Een volwassen, maar nog in het kleed der jeugd zich bevindend exemplaar werd 19 September door mij geschoten bij onze vijver te Diepenveen (O.) in welks nabijheid het zich reeds twee dagen visschende had opgehouden. De bovenkop van dit stuk is donkerbruin en de vederen aan de bovenzijde zijn licht gerand. (Th. Stratenus).

Ik ontving ter praepareering een ♀ dat 6 October op het Koninklijk Domein het Loo was geschoten en den 24^{en} dier maand een ♂ van Deventer (Ter Meer).

Mr. R. Baron SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG.

Neerlangbroek, Mei 1904.

(Wordt vervolgd).

Vragen en Korte Mededeelingen.

Rotterdamsche Natuurhistorische Club.

Vergadering 31 Mei 1904 in de Diergaarde.

De Voorzitter, de heer Haverhorst, opent de vergadering, waarna de heer Wilke ter tafel brengt: Senecio Heritieri, waarvan de bladen merkwaardig veel overeenkomst vertoonen met die van den abeel. Verder een bloeiend ex. van *Phyllostachys nigra*, een bamboessoort, die des te meer bloem voortbrengt, naarmate de omstandigheden ongunstiger zijn (schrale groeiplaats, verminking, enz.) en verscheidene *Masdevallia*-soorten (fam. Orchideeën), waarbij de buitenste 3 bloemdekbladen veel grooter zijn dan de binnenste. Tot slot doet de heer W. eenige interessante mededeelingen aangaande de tentoonstellingen in Haarlem en Dusseldorf.

De heer A. J. Zöllner laat zien de var. *ruficollis* van *Melolontha vulgaris*, — waarbij het halsschild rood is; van dezelfde soort ook nog de var. *albida*, kenbaar aan de sterke beharing, waardoor het dier een witachtige kleur vertoont, welk verschijnsel meest gepaard gaat met het ontbreken van de punt aan het achterlijf.

Van *Melolontha hippocastani* wordt een inlandsch ex.